

W – avagy egy járvány okozta válság anatómiája

A koronavírus okozta tavaszi ború helyét nyár elejétől – a megbetegedések számának látványos csökkenése, a veszélyhelyzet megszüntetése hatására – derűlátás váltotta fel nem csak Magyarországon, hanem Európa nagy részén is. Az optimizmus egyrészt a járvány kifulladásának reményét és illúzióját jelentette. Másrészt ezzel párhuzamosan visszatért az a járvány kezdetekor rövid ideig világszerte elterjedt vélekedés is, hogy a visszaesést gyors felpattanás fogja követni. Ezt népszerű megfogalmazással V alakú növekedési pályának nevezték. Szinte teljesen visszaszorult a tavaszi karanténos időszakban megfogalmazódott, nagyon pesszimista, a mélypontra való tartós tartózkodást jelentő L alakú, illetve az ennél azért optimistább, de ugyancsak elhúzódo mélypontra feltételező U alakú pálya víziója. Történt mindez annak ellenére, hogy az egészségügyi szakértők jelentős része világszerte a járvány újabb hullámának várható bekövetkeztére figyelmeztetett. A kormányok azonban igen eltérő mértékben vették ezt figyelembe s foglalkoztak a kilátásba helyezett újabb járványra való felkészüléssel, a társadalom erre való ráhangolásától kezdve az egészségügyi rendszer felkészítésén át a járványhelyzetre való intézményi reagáló képesség megteremtéséig.

A tények

A 2020 szeptemberében ismert gazdasági adatok meglehetősen aggasz-

tó képet mutattak a magyar gazdaságról. Ekkor már közismert volt, hogy a magyar GDP a második negyedévben 13,5 százalékkal zuhant, ami ugyan valamivel kisebb volt az EU 13,9 százalékos átlagánál, de a régióban csak a horvát visszaesés volt mélyebb. Ismert volt az is, hogy idén a magyar infláció a legmagasabb az EU-ban, a magyar áremelkedés augusztusban közel 4 százalékos volt, míg az EU átlaga mindössze 0,4 százalék. Köztudott volt az is, hogy a forint ingadozásokkal, de trendjében folyamatosan és jelentősen gyengül. Míg 2020 elején egy euróért 330, szeptember közepén már 360 forintot kellett adni, ami átlagosan havi 1 százalékos leértékelődésnek felel meg. Ha nem is ilyen mértékben, de gyengült a forint a régió más országainak devizáihoz képest is. Az MNB előzetes adatai alapján már azt is sejteni lehetett, hogy a folyó fizetési és a tőkeemlék a második negyedévben több mint egy évtized után ismét deficitessé vált. Az Államadósság Kezelő Központ pedig már augusztusban módosította 2020. évi finanszírozási tervét¹, s ebben a költségvetési törvényben elfogadott (ún. pénzforgalmi) hiány tízszerese szerepelt (367 milliárd helyett 3600 milliárd forint). Végül a pénzügyminiszter már azt is bejelentette,

¹ ÁKK: Módosított éves finanszírozási kiadvány, 2020. Budapest, 2020. augusztus. <https://akk.hu/download?path=130d73ef-48f6-49dd-93de-e6c26f04c96b.pdf>

hogy az ideai gazdasági visszaesés a tavasszal gondolt 3 százaléknál is mélyebb, 5 százalék körüli lesz, az államháztartás GDP-arányos hiánya pedig 3,8 százalék helyett 7-9 százalék. Legkésőbb augusztus második felében már az is nyilvánvaló volt, hogy a járvány újabb hulláma van kibontakozóban. Szeptemberre tehát igencsak megérett a helyzet arra, hogy a kormány világos gazdasági és egészségügyi helyzetképet adjon, s cselekvési stratégiát hirdessen meg.

...nem zavarják a tisztánlátást

2020. szeptember 21-én Magyarország miniszterelnöke – a járvány miatt elmaradt tusnádfürdői és kötcsei találkozó helyett – a *Magyar Nemzet* hasábjain² fejtette ki az őszi politikai évadra szánt, de egészen a 2022. évi választásokig tartó időszakra programadónak tervezett gondolatait. Ennek fő állítása a liberalizmus elleni „élet-halál harc” fontossága volt, képviselje ezt Brüsszel, a Soros hálózat vagy az ezek által „szponzorált” magyar ellenzék. Kifejtette: „Reményeim szerint így, egy sikeres járvány elleni védekezéssel, felzomósított egészségüggyel, soha nem látott magasságba lendített gazdasági növekedéssel, teljes foglalkoztatással, még a korábbiakat is túlszárnyaló otthonteremtési boommal és a visszaépítés alatt álló 13. havi nyugdíjjal érkezünk meg a huszonkettes választáshoz.” Konkrétumként csak annyit fűzött hozzá, hogy ez „óriási

feladat, ezért lesz Magyarország legkevésbé irigyelt embere 2021-ben Varga Mihály”.

Pár nappal később, szeptember 24-én, az MNB elnöke hasonlóan nagy ívű, világpolitikai és világgazdasági kitekintésű előadást tartott az 57. Közgazdász Vándorgyűlésen³. A középpontba a geopolitika változásait, továbbá annak vizsgálatát helyezte, hogy mi jöhet a liberális gazdaságpolitika után. Bár a jegybank elnökétől korábban sem állt távol a nagy távlatokban való gondolkodás, a gazdaság- és ezen belül a monetáris politika aktuális kérdéseinek taglalásától való mostani tartózkodása, ha szakmailag nem is, de emberileg igencsak érthető volt. Hiszen magyarázatot kellett volna adnia arra, hogy az MNB miért csak két nappal az előadása előtt változtatott hivatalosan az idei évre szóló, általános elképedést okozó 0,3–2 százalékos növekedési előrejelzésén; immár 6,8–5,1 százalékos visszaesést prognosztizálva. Különössé tette előadását az a tény is, hogy azzal szinte egy időben, a forint szeptemberi gyengülését és a gyengülés folytatódásának veszélyét látva, az MNB – eddigi politikájával ellentétben – effektív kamatemelésről döntött; ám erről szintén nem esett szó. A hétköznapiak rútválóságával való szembenézés helyett nyilván egyszerűbbnek tűnt az évtizedekben való gondolkodás. Azt egyébként, hogy az MNB-t politikai sugallatok, szakmai-prognosztizálási hibák, az önbeteljesítő jóslatokban való vakhit, netán valami

² Orbán Viktor: *Együtt újra sikerülni fog*. Magyar Nemzet, 2020. szeptember 24. <https://magyarnemzet.hu/belfold/egyutt-ujra-sikerulni-fog-8692965/>

³ Matolcsy György: *Milyen évtizedben hajózzunk? (2020–2030)* Előadás az 57. Közgazdász Vándorgyűlésen. <https://www.mnb.hu/letoltes/mkt-vandorgyules-2020-mgy-fin.pdf>

egészen más vezette-e olyan sokáig a mindinkább senki által komolyan nem vehető előrejelzésében, azóta sem lehet tudni.

A rossz gazdasági hírek bejelentése mindenestre visszatérően „a legkevésbé irigyelt emberre”, a pénzügyminiszterre maradt. Ez ugyan világszerte e tárca vezetőkének munkaköri kötelességei közé tartozik, a nagy fokú magányosság azonban nem szükségképpen. Mindenesetre Varga Mihály volt az, aki március közepén kormányzati oldalról először vetette fel a gazdasági visszaesés lehetőségét, majd az április végén benyújtott konvergenciaprogramban és a nyár elején elfogadott 2021. évi költségvetésben már 3 százalékos GDP-visszaeséssel számolt. A nyár végén pedig a már említett 5,1 százalékos visszaeséssel kalkulált, amit nyilatkozataiban mindinkább 5-6 százalékra becsült. Ez már közel esett az elemzők várakozásához, többek között az EU által prognosztizált 7 százalékhoz. A kormányzat „utolérte önmagát”, lényegében abamaradt a folyamatos késlekedés a folyamatok (leginkább a járványhelyzet) okozta gazdasági romlás megítélésében.

Átláthatatlan költségvetési folyamatok

A járvány miatt az Orbán-kormány április elején a költségvetés átalakításáról döntött. Az akkori bejelentés szerint a gazdaságvédelmi akcióterv három szakasza mindösszesen a GDP 18-20 százalékát csoportosítja át, a költségvetési hiányt pedig az előirányzott 1 százalékról 2,7 százalékra emeli. A változtatásokat azonban nemhogy nem terjesztették az Országgyűlés elé, de a részlete-

ket nem is hozták nyilvánosságra, sőt a hivatalosan előirányzott 2020. évi, 367 milliárd forintos pénzforgalmi deficit mindmáig nem változott. Ennek megfelelően még a Pénzügyminisztérium augusztus havi tájékoztatójában is a 367 milliárd forint volt a „hivatalos” deficit-előirányzat, s persze a különböző bevételek és kiadások nagysága is változatlan maradt, holott ekkor már 2261 milliárd forint volt a hiány.⁴ A pénzügyminiszter prognózisai, az Államadósság Kezelő Központ módosított finanszírozási terve ugyanis nem lett átvezetve a költségvetésen. Nyilvánvalóan azért, hogy elkerülhető legyen a nyilvános parlamenti vita, továbbá könnyebb legyen a kormányzat törvényileg lehetővé tett, nemzetközileg azonban szokatlan mértékű, szinte korlátlan átcsoportosítási lehetőségét érvényesíteni.

A kormányzat tehát idén tavasszal gyakorlatilag a nyilvánosság kizárásával alakította át a 2020. évi költségvetést. Kihasználva, hogy a költségvetést – nemzetközileg szokatlan módon – a kényszereknek és megfontolásainak megfelelően, gyakorlatilag bármikor saját hatáskörben módosíthatja. A kormány önértékelése szerint „2020 tavaszán a magyar kormány idejében meghozta azokat a döntéseket, amelyek elengedhetetlenek a járvány elleni sikeres védekezéshez, az elért eredmények megvédéséhez, valamint a gazdaság újraindításának elősegítéséhez. A kormány gazdaságvédel-

⁴ <https://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/allamhaztartasert-felelos-allamtitkarsag/hirek/reszletes-tajekoztato-az-allamhaztartas-kozponti-alrendszerenek-2020-augusztus-havi-helyzeterol>

mi akciótervének elsősleges célja a munkahelyek megőrzése, új munkahelyek teremtése, a magyar családok és a hazai vállalkozások védelme. Az intézkedése értéke – az MNB gazdaságfinanszírozást segítő lépéseivel együtt – a GDP közel ötödét éri el.”⁵

Ez az egytöd azonban nem annyira közgazdasági, mint inkább PR-szempontról értékelhető. A kormány ugyanis a járványhoz kapcsolódó költségvetési intézkedések döntő részét költségvetési tételek áthelyezésével, a költségvetési tartalék mobilizálásával, különadókkal, az önkormányzati források megnyirbálásával, valamint a makrogazdaságilag jelentéktelen (ám az ellenzékét keményen sújtó) párttámogatások csökkentésével tervezte fedezni. A konvergenciaprogram⁶ szerint 2020-ban munkahelyvédelmi támogatásra mindössze a GDP 0,37 százalékát, munkahelyteremtésre 0,5 százalékát szánták. A „gazdaság újraindítására” a GDP 1,37 százalékát kívánták fordítani. Az egész gazdaságvédelmi csomag a GDP 4,55 százalékát tette ki. Azóta tudjuk, hogy a hiány és a válságkezelés címén kifizetett összegek sokkal nagyobbak lettek, de hogy ez milyen tételekből állt össze, arról alig van információ.

A magyar kormány politikai és gazdasági válasza a válságra

A magyar kormány a gazdasági válság kezelését is igyekezett politikai

céljaira felhasználni. Tovább folyt az egycentrumú, állam- és nem piacközpontú, lojalitásalapú gazdaság- és társadalomirányítás kiterjesztése, a kormányzattól független intézmények „bedarálása” a média, a tudomány, a kultúra vagy az önkormányzatok területén. Új lendületet kapott és kap az elvileg válsághárításra fordított pénz politikai szempontú újraosztása, miközben nagyon kevés történik az egészségügy és az oktatás új helyzetre való felkészítése, a válság fő veszteségeinek segítése érdekében.

A kormányzat a válságkezelés miatt emelni tervezett bevételeit a nemzetközi gyakorlattól eltérő módon növeli a célzott, „nemszeretem” üzleti kört (kereskedelmi láncok, bankok) érintő adóemelésekkel, az ellenzéki pártok és önkormányzatok forrásainak megnyirbálásával. Válsághárító kiadásait viszont jelentős részben egyes lojális vállalkozói csoportokra koncentrálja. Miközben a nehéz helyzetbe került, de életképes cégek magyar kézben tartását hirdeti, a gyakorlatban nem vagy csak korlátozottan elérhető módon nyújt segítséget a túléléshez az érintetteknek. Az elkerülhetetlennél nagyobb visszaesésben minden bizonyosan fontos szerepe van annak, hogy a kormányzat rendkívül szűkmarkúan bánik a társadalom és a gazdaság széles – kormányzati érdekkörbe nem tartozó – rétegeivel. A tényleges cég-, munkahely- és családvédelemre fordított összegek mértéke szerény: nem változott például az álláskeresői járadék az EU-ban kirívóan legalacsonyabb három hónapos időtartama vagy a családi pótlék több mint egy évtizede megállapított összege. Csak késedelmesen és akkor is na-

⁵ T10710 Törvényjavaslat Magyarország 2021. évi központi költségvetéséről. Budapest, 2020. május. (211. old.) <https://www.parlament.hu/irom41/10710/10710.pdf>

⁶ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2020-european-semester-convergence-programme-hungary_hu.pdf (51-52. old.)

gyon szűk körben került napirendre az augusztus végével gyakorlatilag kifutott – nemzetközi összehasonlításban addig is szűkmarkú és nehezen hozzáférhető – bértámogatási rendszer újraindítása.

A hangsúly a gazdaságvédelem helyett kezdettől a gazdaság újraindításán volt. Az üzleti szférában az általános, minden nehéz helyzetbe került cégre, foglalkoztatottra és munkanélkültre vonatkozó támogatást az egyedi mérlegelés, az ágazati megközelítés helyettesíti, mely tág teret ad a szubjektivitásnak. Ez magyarázza, hogy a kormányzat csak kevéssé él az EU-transzferek válsághárításra való átcsoportosításának lehetőségével.

A gazdaság újraindítása keretében mód nyílik a lojális tulajdonosi körök beruházásainak és vállalatfelvásárlásainak támogatására, miközben kormányzati segítség híján az elkerülhetetlennél több cég kerül válságba és több dolgozó válik munkanélkülivé. Válság idején a korábbi fejlesztések értelme is bizonytalanra válhat, s nagy kérdés, hogy az állam által kiválasztott célokat a piac mennyire fogja visszaigazolni. Ez felettébb valószínűtlen. A járvány előtt is túlkínálatos turisztikai szektor, a soha meg nem térülő s a globalizációs folyamat bonyolultabbá válása miatt még irracionálisabb a Budapest–Belgrád vasútvonal fejlesztése, de idesorolhatjuk az autarkias iparfejlesztési elképzeléseket, a stadionépítésekkel kapcsolatos új döntéseket is.

Az állami bankrendszeren és az MNB kötvényprogramján keresztül nyújtott forrásokkal a kormányzat támogatja az (elsősorban a lojális) tulajdonosi csoportok felvásárlási

akcióit, miközben irracionális mértékben korlátozza a külföldi (beleértve az EU-beli!) tulajdonosok magyarországi tulajdonszerzését, terjeszkedését. A keresleti verseny hiánya leértékeli a magyar cégek árát. „Ellenséges felvásárlás”⁷ veszélyére hivatkozva a kormányközeli magyar cégek olcsón tudják felvásárolni kiszemelt célpontjukat, a külföldiek pedig – ha mégis engedélyt kapnának a tulajdonszerzésre – az állammal való „együtműködésre” kényszerülnek.

A járvány újabb hullámának kialakulása nyomán október első felében a kormányzat még inkább csak „kilátásba helyezett” újabb, a járvány okozta gondokat kezelő „bejelentéseket”. A hitel-visszafizetési moratóriumot meghosszabbították, a bértámogatási rendszert ismét csak szűk körben újraindítják, a hangsúly ismét csak a beruházásokra – új elemként a lakásáfa újbóli csökkentésével a lakásépítésre – került. (A lakásáfa mindig csak átmeneti időre bejelentett, ezért piaczavaró „húzd meg, ereszd meg” változtatása jól érzékelteti a hosszabb távú gazdaságstratégia hiányát.) A csökkentés önmagában érthető (a visszaemelés volt irracionális), azonban ismét

⁷ „Az a célunk, hogy aki ellenséges céllal akarja felvásárolni a magyar cégeket, bizonytalanodjon is el. Jobb, ha nem is folyamodik engedélyért – fejtette ki a Portfóliónak adott interjújában György László, az Innovációs és Technológiai Minisztérium gazdaságstratégiaért és szabályozásért felelős államtitkára a napokban megjelent új kormányrendelet kapcsán, ami az EU-n kívüli külföldi befektetők hazai, stratégiaileg fontos vállalatokban történő tulajdonszerzését szigorítja.” Csiki Gergely: *Megvédjük a magyar tulajdont az ellenséges felvásárlóktól!* – György László a külföldiek vásárlásának korlátozásáról. Portfolio.hu, 2020. május 27.

csak nem annyira a válság veszteseit, mint inkább a kormányközeli építőipari cégeket, valamint a parlamenti választásokra való felkészülést segíti.

A kormány rendkívül hangsúlyozottan lép fel szuverenitásának – valójában nem az ország, hanem egy szűk, hatalmon levő politikai-gazdasági érdekcsoport – védelmében. A külföldi eladósodás minimalizálása a nemzetközi szervezetek (beleértve az EU intézményeit is) beleszólási lehetőségeinek minden eszközzel való korlátozását jelenti. Ez az EU-val folytatott jogállamisági vita lényege is. Azt, hogy a kormány számára saját politikai „szuverenitása”, valójában korlátlan hatalma mennyivel fontosabb az ország valós gazdasági érdekeinél, már jól mutatta a miniszterelnök október 1-ji javaslata. Eszerint kész lenne akár az EU helyreállítási alapjából Magyarországnak jutó 16 milliárd euróról is lemondani, csak hogy a jogállami feltételrendszert, legalább Magyarország esetében, ne kössék hozzá az uniós pénzek felhasználásához. November közepén pedig a magyar kormány (a lengyelrel együtt) megvétózta a 2021–2027-es uniós költségvetéssel és a helyreállítási alappal kapcsolatos javaslatokat. Ez mellbevágó, a kormányzó szűk politikai elit saját hatalmát az ország és az EU egészének érdekei elé helyező, végletesen önző, önsorsrontó magatartását mutatja. Maga az ötlet, ha nagyságrendekkel kisebb összeget érintően is, de nem előzmény nélküli. Hiszen a magyar kormány – noha 2024-ig több mint 200 millió euró támogatást kaphatna az ún. Norvég Alaptól – a megállapodást évek óta nem hajlandó aláírni. A kormány

ugyanis elfogadhatatlannak tartja, hogy ne befolyásolhassa ennek a hazai civil szférát illető (egyébként nagyon csekély) hányadát. A fentiek ismeretében érdekes új fejlemény, hogy a megugrott államháztartási hiány finanszírozhatósága, a devizatartalékok feltöltése érdekében ismét növekedni kezdett a külföldi hitelfelvétel, s ezzel a külföldi adóságállomány. Igaz, lehetőleg olyan ázsiai és más banki forrásokból, amelyekhez kevésbé kapcsolódnak a kormány politikáját befolyásolni kívánó szempontok.

Bár a miniszterelnök e cikk elején említett nagy ívű eszmefuttatása került a gazdasági, társadalmi és egészségügyi helyzet elemzését, a tendők számbavételét, valójában tükrözte szélsőségesen hatalomközpontú valóságképét, s előrevetítette a várható politikai folyamatokat. Szerinte nyáron az emberek a nemzeti konzultáció keretében eldöntötték, hogy „Magyarországnak működnie kell”. E hivatkozási alap sajátos módon a későbbiekben alkalmas lehet annak a téves helyzetértékelésből következő felelősségnek az elhárítására is, hogy a 2022. évi választások kapcsán a politikai vezetés jobban fél egy mélyebb gazdasági válságtól, mint az egészségügyi katasztrófától. S bár Európa-szerte felerősödött a gazdasági működőképesség fenntartásának igénye, azt jellemzően egészségügyi, járvány megelőzési lépések egészítették ki, ami nálunk elmaradt.⁸ Ennek viszont az emberi

⁸ Lantos Gabriella *Az odavetett ország* című cikkében más szakértőkre hivatkozva részletesen leírja, hogy a nyár folyamán más országoktól eltérően nemcsak hogy nem került sor a nálunk eleve nagyon alacsony tesztkapacitások bővítésére, de a hatósági árak beveze-

tragédiákon túl gazdasági következményei is lesznek.

A miniszterelnök megközelítése szerint mindent, a járvány és az ezáltal okozott egészségügyi-gazdasági válság kezelését is a 2022. évi választásoknak kell alárendelni. Ezt a programot kezdetben talán nemcsak népszerűnek, politikailag racionálisnak, de kis kockázatúnak is gondolta. Ahogyan programadó cikke befejezéséként fogalmazott: „A kormányzás nehéz éveit után vissza kell térnünk a választási csataterre. Itt az ideje szedelőzködni, hogy a megfelelő pillanatban kilovagolhassunk. Nagy ütközet vár ránk 2022-ben. Készüljünk.” Ugyanakkor szeptemberben feltehetőleg már a miniszterelnök is érezte, hogy a járvány újabb szakaszára való nyári felkészülés elszalasztása alaposan visszaüthet. Így a politikai harc középpontba állítása és az ellenségképzés a figyelemelterelést is szolgálta a járvány és a gazdasági visszaesés újabb szakaszáról, az eközben ettől függetlenül erősödő nemzetközi elszigetelődésről.

A sima vétől a dupla végig

A harmadik negyedév Európa nagy részén a járvány enyhülését – kifulladásának reményét és illúzióját – hozta, a gazdasági folyamatok az előző negyedévhez képest jelentősen élénkültek, ha az egy évvel korábbitól még jelentősen elmaradtak is. Míg az európai – ezen belül a magyar – döntéshozók tavasszal még jellemzően az egészségügyi szempontokra helyezték a hangsúlyt, nyár óta a járvány által előidézett gazdasági

károk minimalizálása került a középpontba. Októberre azonban a betegszám gyors emelkedése számos országban már a korlátozások ismételt bevezetéséhez vezetett.

Magyarországon az idén az első negyedévben még 2,2 százalékos növekedés volt, ezt követte a második negyedévi 13,6 százalékos, majd harmadik negyedévi 4,7 százalékos visszaesés. A negyedik negyedévben viszont az új erőre kapó – a bel- és külföldi keresletet egyaránt korlátozó – járvány miatt 7 százalék körüli, a járvány elszabadulása esetén ennél is mélyebb visszaesés várható. Az év egészében ez 6 százalék körüli GDP-csökkenést jelentene.⁹ Míg az első negyedévben a magyar gazdaság növekedése még a harmadik legjobb volt az EU-ban, a második negyedévben már csak egy hajszállal kevésbé esett vissza, mint az EU átlaga, a harmadik negyedévben pedig már el is maradt az EU átlagától. A visegrádi országok között ez utóbbi az eddigi adatok szerint gyenge közepes teljesítmény; a lengyel és a szlovák visszaesés kisebb, a cseh nagyobb, mint a magyar. Félő, hogy a további folyamatok szempontjából meghatározóbbak a második és harmadik negyedévi adatok, hiszen már az első negyedév is a korábbi erőltetett növekedés kifulladására utalt. Azóta pedig a válságkezelés nem szükséglet-, hanem lojalitásvezérelt módja, a járványkorlátozó lépések elmaradása a lehetségesnél kevésbé fékezi a válságot. A 2019. évi GDP-t feltehetőleg csak 2022-

tése következtében még csökkent is ez a kapacitás, ami katasztrófával fenyeget. Magyar Narancs, 2020. október 8.

⁹ Karsai Gábor: *Borúra derű, derűre ború jön a gazdaságban*. Hvg.hu 2020. november. 13. https://hvg.hu/360/20201113_Karsai_Gabor_Borura_deru_derure_boru

ben, a járvány elhúzódó felerősödése esetén csak 2023-ban éri el a magyar gazdaság.

Az idei első fél évben már említett módon elterjedt V, U és L alakú pályák után nyár végétől terjedni kezdtek a pipa (a nagy visszaesést követő kis javulás) és a hiányjel (a kis javulást követő stagnálás) alakú növekedési elképzelések. A legvalószínűbb pálya talán leginkább W-vel írható le, a nagy második negyedévi visszaesést javulás (harmadik negyedév), majd egy újabb romlás követi (negyedik negyedév).¹⁰ ¹¹ Még nagyon bizonytalan, hogy 2021 első negyedévében a W lefelé mutató belső vonala folytatódik-e, vagy már elkezdődik a tartós növekedést jelző jobb oldali szár rajzolata. Az azonban biztosra vehető, hogy a GDP jelentősen elmarad az egy évvel korábitól, hiszen a tavalyi első negyedévben még növekedés volt. A második negyedévben – hacsak nem következik be nagy katasztrófa – a rettenetesen alacsony bázis miatt már nagy valószínűséggel érdemben elindul felfelé a W jobboldali szára, bár meredeksége nagyon kérdéses. Ha a reményeknek megfelelően 2022-ben már széles körben alkalmazható lesz a koronavírus elleni oltás, jó esély van a gazdasági növekedés folytatódásá-

ra. Ehhez azonban megállapodásra kellene jutni az EU-val a transzferrek felhasználhatóságáról.

Ez akár megnyugtató is lehetne. A miniszterelnök október 8-án a vakcina várható elkészültére utalva a Kossuth rádióban egyenesen úgy fogalmazott, hogy „a magyaroknak június-júliusig kell kibírni, a rosszkedvünk tele addig tart. Szabadulás május-június-július táján ér el minket.”¹²

Félő azonban, hogy addig még a járvány, ha nem is egyforma intenzitással, de igencsak tombolni fog. Emellett a vakcina elkészülte után a tömeges magyarországi oltásokig további időre lesz szükség,

És felvetődik a kérdés, hogy aztán mi lesz! Hiszen, ha a járványon remélhetőleg előbb vagy utóbb valóban úrrá is lehet lenni, a járvány gazdasági következményei még sokáig velünk maradnak. A magas államháztartási hiány, a csak idén várhatóan több mint 10 százalékponttal növekvő GDP-arányos államadósság, az EU-ban legmagasabb infláció, a gyenge forint, a külső egyensúly romlása nem tűnik el az oltás megjelenésével. Velünk marad az elégtelen állami segítség miatt jelentősen emelkedő csődök és munkanélküliség veszélye, a piac helyett államilag vezérelt, beruházási és egyéb támogatások valószínű eredménytelensége; a korlátozott, illetve az állami beavatkozásokkal tudatosan torzított piaci verseny, az erős korrupció és a gyenge oktatási rendszer miatt romló versenyképesség. Egyelőre nyitott kérdés az EU-tól várható transzferrek nagysága és feltételrendszere,

¹⁰ A GKI Gazdaságkutató Zrt. előrejelzése 2020-21-re. Szerkesztette: Karsai Gábor. Összefoglalóját lásd: <https://www.gki.hu/wp-content/uploads/2020/09/GKI-sajtoanyag-200930.pdf>

¹¹ Hasonló véleményen van a pénzügyminiszter is, aki a Portfolio Budapest Economic Forum konferenciáján úgy vélte, hogy „a felpattanás nem lesz olyan, mint azt sokan várták, vagy egy W alakú, vagy elhúzódó válságra kell készülni”. <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20201008/varga-mihaly-elmondta-mikor-johet-a-gazdasagi-fordulat-magyarorszagon-452024?print=1>

¹² https://hvg.hu/itthon/20201009_Orban_Viktor

az EU fősodrától teljesen elszigetelő-
dőtt magyar politika érdekérvénye-
sítő képességének puszta zsarolási
potenciállá válásának hatása. Kér-
dés az is, hogy a magyar társada-
lom hogyan reagál az egészségügyi
rendszer és a kormányzat járvány
alatti teljesítményére, az erősödő
jövedelmi egyenlőtlenségekre, a kor-
mányzat társadalmi konfliktusokat
gerjesztő politikájára, az európai
polgári életmód és szabadság korlá-
tozására.

Magyarán, miközben a járvány
okozta válság részben eltereli a
társadalom figyelmét az elmúlt év-
tizedben kialakult gazdasági-társad-
almi modell alapvető gondjairól,
a sikertelen vagy csak nem kellően
sikeres válságkezelés elhúzódása a
középpontba is állíthatja ezeket a
problémákat. A járvány után, nagy-
jából a 2022. évi választások idején
az Orbán-rendszer teljesítménye,
vonzerejének megítélése lesz teríté-
ken.

Szerzőink könyvei

